

Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim Adlı Romanında 'Öteki' Ve 'Ötekileştirme'

'Other' And 'Othering' In Joanne Greenberg's Novel I Never Promised You A Rose Garden

ÖZET

Bu çalışmada Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim adlı romanında, ana karakter Deborah üzerinden işlenen ötekileştirme kavramı incelenmiştir. Eser, imgebilim ışığı altında ele alınmış olup, çalışma eklektik yöntem başlığı altında, sosyolojik ve psikanalitik eleştiri kuramları kullanılarak oluşturulmuştur. Hiçbir imgenin bir anda oluşmadığını unutmamak gerekir. Bir imgenin var olabilmesi adına mutlaka bir 'öteki' kavramına ihtiyaç duyulmaktadır. İncelenmiş olan eserde ana karakter, Deborah, şizofreni hastası olan genç bir kızdır ve eserde ana 'öteki' unsurunu oluşturmaktadır. Akıl hastalıkları ve akıl hastaları, geçmişten günümüze dek hemen hemen her toplumda hem korkulan hem de öteki olmuşlardır. Eser boyunca ana karakter, sadece psikolojik bir rahatsızlığa sahip olmasından ötürü değil aynı zamanda bir kadın ve Yahudi olması nedeniyle de toplumda 'öteki' olarak görülmektedir. Bunlar dolayısıyla, eserde Deborah'ın toplum içinde var olabilmek adına verdiği çaba ve bu durumun onun iç dünyasına nasıl yansıdığı işlenmektedir. Romanın yazarı olan Greenberg'in de aynı akıl hastalığından muzdarip olması ve gençliğinin bir dönemini akıl hastanesinde geçirmesi nedeniyle eserde yazarın hayatına dair birçok iz bulmak mümkündür. Eserin aynı zamanda yarı oto-biyografik olarak literatürde yer edinmiş olması da bu teoremi doğrular niteliktedir. Eser çözümlemesinin yanı sıra, çalışma boyunca, inceleme ile doğrudan ilintili olması sebebiyle, eserin yazıldığı dönemin özelliklerinden, yazardan ve yazarın kendi hayatının esere nasıl yansıdığından da kısaca bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sana Gül Bahçesi Vadetmedim, İmgebilim, Öteki, Joanne Greenberg

ABSTRACT

In this study, the concept of othering, which is processed through the main character Deborah, in Joanne Greenberg's novel *I Never Promised You a Rose Garden* has been examined. The work has been discussed in the light of imagology and the work created under the title of eclectic method, using sociological and psychoanalytic criticism theories. It should not be forgotten that no image is formed all at once. In order for an image to exist, an 'other' concept is absolutely needed. In the work examined, the main character, Deborah, is a young girl with schizophrenia and constitutes the main 'other' element in the work. Mental illnesses and mental patients have been both feared and marginalized in almost every society from the past to the present. Throughout the work, she is seen as the 'other' in society, not only because she has a psychological disorder, but she is a woman and a Jew, as well. For these reasons, Deborah's efforts to exist in the society and how this situation is reflected to her inner world have been discussed in the work. Since Greenberg, the author of the novel, suffered from the same mental illness and spent a period of her youth in a mental hospital, it is possible to find many traces of the author's life in the work. The fact that the work is also semi-auto-biographical in the literature confirms this theorem. In addition to the analysis of the work, throughout the study, the characteristics of the period in which the work was written, the author and how the author's own life is reflected in the work has also been briefly mentioned, as it is directly related to the study.

Keywords: *I Never Promised You a Rose Garden*, Imagology, The Other, Joanne Greenberg

GİRİŞ

Bu çalışmada, Joanne Greenberg'in ilk kez 1964 yılında, dilimize Sana Gül Bahçesi Vadetmedim başlığıyla çevrilen ve orijinal olarak *I Never Promised You a Rose Garden* adı ile yayımlanan romanındaki ötekileştirme olgusunun incelenmesi ve çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Eser boyunca 'öteki' kavramı ırk, cinsiyet, sağlık ve benzeri boyutlarda ele alınmıştır. Hayatının büyük bir bölümünde ötekileştirilen, 'deli' olarak görülen Greenberg'in öz hikayesini ve yaşamış olduğu akıl hastalığını kurgusal detaylar ekleyerek okuyucuya sunduğu bu eser, bir nevi 'deliliğin kitabı'dır. İnsanlığın ilk zamanlarından beri, akıl hastalığına sahip kişiler toplum tarafından bedevi, deli, anormal ve benzeri isimler ile anılarak izolasyona itilmiş ve hayatlarının her alanında ötekileştirilmişlerdir. Greenberg de benzer şekilde gerçek hayatta oldukça ötekileştirilmiş olmasının yarattığı muhtemel travma nedeniyle eserini yayımlarken de ötekileştirilen olmak istememiştir. Öyle ki, eserin onun tarafından yazıldığının anlaşılması adına eserini Hannah Green mahlasıyla yayımlatmıştır. Ancak zaman içinde, Joanne Greenberg'in ve asıl Hannah Green'in hem eserleri hem de kişilikleri, Hannah Green isimli başka bir yazarın da ortaya çıkıp eserler yayımlanmasıyla karıştırılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Greenberg kendi adını kullanmaya karar vermiştir. *Rose Garden* ortaya çıktı

Engin Bölükmeşe¹
Hilal Erden²

How to Cite This Article

Bölükmeşe, E. & Erden, H. (2023). "Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim Adlı Romanında 'Öteki' Ve 'Ötekileştirme'", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(64):2869-2877. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.70047>

Arrival: 14 April 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Doç. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Eskişehir, Türkiye

² Yüksek Lisans Öğrencisi., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Karşılaştırmalı Edebiyat ABD, Eskişehir, Türkiye

ve tabii ki bu gizli bir kitaptı ve David ile Alan'a³ (yazdığımın) başka bir kitap olduğunu ve kimsenin kitabımdan haberi olmadığını söylemek zorunda kaldım. (...) Hannah Green bu hikayelerle ortaya çıkıyordu ve ben adımı, kitabımı vermişim, bu yüzden ölmek ve bu kitap üzerinde hak iddia edememekle ilgili birçok çocuksu kâbus gördüm (Sherman, 2009: 91). Eserde birçok farklı unsur üzerinden işlenen ötekileştirme kavramı Greenberg'in kendi hayatıyla paralellik göstermektedir. 1932 yılında Amerika'da dünyaya gelen Greenberg, gençlik yıllarının bir kısmını akıl hastanesinde geçirmiştir. Bu süreçte edinmiş olduğu deneyimleri ve yaptığı gözlemleri de eserin protagonistisi Deborah Blau üzerinden okuyucuya aktarmıştır. Deborah Blau ve Joanne Greenberg'in doğum tarihleri bile aynıdır.

İmgeler okuyucuya yazar hakkında bilgi veren öğelerdir. Edebi metinlerde, imgeler yazar ile bilinçaltı, yazar ile toplum ve son olarak yazar ile okur arasındaki ilişkiyi ortaya koyan elemanlardır (Ulağlı, 2018: 14). Belli başlı imgeleri eserine işleyen yazar, bunu yaparken aslında okuyucuya kendi hayatıyla, istekleriyle, bastırılmış arzu ve dürtüleriyle ilgili aktarımlarda bulunur. İmgebilim ise, yazarın eserine işlediği bu olguları bulup anlamlandırmayı sağlamaktadır. İmgebilim öteki ve beni anlamlandırma sürecinin kendisi olmakla birlikte, imgenin oluşum, gelişim sürecine dahil olan tüm alanları inceleyen, farklı öğeleri bünyesinde bulunduran sistematik bir bilimdir (Bölükmeşe & Erçin, 2021: 218). Bu bağlamda, birden fazla imge barındıran eserin, imgebilim ile incelenmesi ve yazarın eserine işlediği bu unsurların çözümlenmesi amaçlanmaktadır.

Ötekileştirme, geçmişten günümüze uzanan ve hayatın her alanında karşımıza çıkan bir olgudur. Batı'nın hiyerarşik dilinde, yabancı ötekini temsil etmektedir; öteki ise farklılıklar alanını, korkuların ve kaygıların mahzenini simgeler. İrk, cinsiyet ve sınıf temelinde ötekileştirme, varlığı ve politikaları ile toplumu bölen farklılıklardır (Selçuk, 2012: 80). Bir toplumun en küçük yapı taşı oluşturulan bireyler, cinsel tercihlerinden, cinsiyetlerinden, ırklarından, hastalıklarından ve hatta düşüncelerinden dolayı ötekileştirilebilirler. Süje, bir toplumu, insanı veyahut bir nesneyi ötekileştirebilir. En temelinde, bizim gibi olmayan ve farklılık gösteren, bizim için 'öteki'dir ve bu 'öteki'yi anlamlandırabilmek için birtakım olumlu ya da olumsuz imgeler yüklenir.

Eserde işlenmiş olan ve ötekiyi oluşturan imgeler günlük hayatta çok yabancı olunan yapılar değillerdir. Deborah'ın bir akıl hastanesinde yatması, ailesinin ve kendisinin Yahudi olması ve Deborah'ın ayrıca bir kadın olması eserde okuyucunun karşısına çıkan temel ötekileştirme unsurlarıdır. "Öteki", bir ya da daha fazla kişi, kültür ya da toplum tarafından, geçmiş veya güncel ilişkiler referans alınarak, dikey (sınıfsal) ya da yatay (etnik vb.) olarak farklılaştırılmış ve ayrıştırılmış olan, kişi, grup, sınıf, halk vb. şeklinde tanımlanabilir (Nahya, 2011: 29). Eser boyunca öteki sınıflandırmasından çıkamayan Deborah toplumda kendisine bir yer edinmek adına devamlı olarak çaba göstermektedir. Ancak her ne zaman tutunabileceği bir umut ışığı görse, toplum ona ya 'deli' olduğunu, ya 'pis bir Yahudi' olduğunu ya da 'bir kadın için yeterli güzelliğe sahip olmadığını' imgeler aracılığı ile hatırlatmış bunlar okuyucuya aktarılmıştır.

Deborah ne kadar eserin protagonistiyse, eserde onunla aynı durumda olan kişiler ve hatta ailesi de eserin antagonistleridir. Aynı durumda olan kişilerin birbirleri arasında bir sempati geliştirebilecekleri düşünülse de eserdeki kahramanların her biri hayatlarının bir noktasında öteki olmaya o kadar alışmışlardır ki, bir gün bu etiketten kurtulma ihtimalleri olması onlar için ya korkutucu ya da imkânsız olarak değerlendirilmektedir. Nitekim, çocukluğundan ergenlik dönemine dek sistematik olarak aynı davranışlara ya da düşünce türlerine maruz bırakılarak yalnızlaştırılan Deborah, kendisine ait yapay bir dünya kurar ancak zamanla orada da öteki olur. Kendi hayal gücü ile oluşturduğu ve adını 'Yr Krallığı'⁴ koyduğu bu yapay dünyadaki her bir bireyi de Deborah oluşturmuştur. Gerçek dünyadan kaçıp sığındığı bu suni krallıkta da zamanla öteki olarak konumlandırılması ve devamlı olarak bu krallıktaki tanrılar tarafından hayatına, kararlarına ve sözlerine yön verilmesi de aslında Deborah'ın farkında olmadan tüm iyi değerler karşısında kendisine negatif değerler yüklemesinden ve zaman içerisinde öteki olma durumunu oldukça içselleştirmesinden kaynaklanmaktadır.

Bahsedilmiş olan bu nedenlerden ötürü, eserin ırkçılık, dışlama ve ötekileştirme durumu sosyolojik eleştiri kuramı ile çözümlenecektir. Hem yazarın hem de oluşturduğu karakter Deborah'ın eser boyunca psikolojik durumları ile ilgili bilgi verilmesi ve de karakterin iç dünyasının sıklıkla monolog ya da Alman psikolog Dr. Freud ile yaptığı diyaloglar aracılığı ile okuyucuya sunulması nedeniyle psikanalitik eleştiri kuramına da başvurulacaktır. Nihayetinde, bu çalışmada, daha önce de bahsedilmiş olan ve ötekileştirmeyi oluşturan unsurların incelenmesi amaçlanmaktadır.

³ David Joanne Greenberg'in oğlu, Alan ise eşidir.

⁴ Şizofreni hastası Deborah'ın kendi bilincinde oluşturduğu, içinde Tanrıların ve şeytanların bulunduğu mitolojik yapay dünya.

KURAMSAL ÇERÇEVE

İncelenecek olan eserin hem psikolojik hem de sosyolojik ögeler barındırması nedeniyle eser incelemesi eklektik yöntem üzerinden gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda, eklektik yöntem ışığı altında psikanalitik ve sosyolojik edebiyat kuramlarından faydalanılacaktır.

Eklektik yöntem, edebiyat alanının dışında, eğitim-öğretim, siyaset, felsefe ve benzeri alanlarda da kullanılmaktadır. Sözlük anlamı olarak; birden fazla yöntemi kapsayan, plüralizm anlamına gelmektedir. Edebi bağlamda, birden fazla eleştiri ve inceleme yönteminin bir arada kullanılmasını sağlayan bu yöntem, araştırmacıya daha geniş ve kapsamlı bir çalışma alanı sağlamaktadır. Aytaç, eklektik inceleme yöntemini, inceleme yöntemlerinde, araştırmacıya bir anlatım rahatlığı sağlayan, onu bir tek yöntem içinde bunalıp kalmaktan kurtaran (Aytaç, 2013: 113) bir yöntem olarak tanımlamaktadır.

Sosyoloji, anlamsal olarak bireylerin ve toplumların etkileşimini inceleyen bilim dalıdır. Sosyoloji; sosyal hayatın, sosyal değişimin ve insanların sosyal davranışlarının nedenlerinin ve sonuçlarının bilimsel yollarla araştırılmasıdır (Bahar, 2009: 3). İnsan hayatını çözümlenmenin en etkili yollarından biri olan sosyoloji, edebi çözümlenmelerde de önemli bir yer tutmaktadır. Sosyolojik eleştiri kuramının en temel amacı, edebiyat, toplum ve dönem üçgenine ışık tutmak ve aralarındaki ilişkiyi açığa çıkarmaktır. Sosyoloji, insan hayatının hemen hemen her alanını etkileyen, inceleyen, evrensel, araştırmacı ve çözümleyici, neden-sonuç ilişkisini en sağlıklı şekilde ortaya çıkartmaya yarayan bilim dalıdır. Görünmekte olan yüzeysel gerçekliğin ardındaki asıl hakikate ulaşmayı amaçlamaktadır. Sosyolojik eleştiri kuramını sistemli bir hale dönüştüren kişi Lucien Goldmann olmuştur. Günümüzde de Goldmann'ın yöntemi, edebiyat metnini hem içsel hem de dışsal bağıntılarıyla ele alan 'bütüncül' bir yaklaşım olarak, edebiyat sosyolojisi araştırmalarına öncülük etme işlevini sürdürür (Tiken, 2009: 45). Edebiyat denilen olgu, döneme, dönemin gerçekliğine, topluma ve dönemin barındırmakta olduğu diğer tüm unsurlara tutulan bir aynadır aslında. Her roman, hikâye kahramanı veya şiire konu edilen kişi veya kişiler, birer bireysel ve toplumsal değerler dizisini yansıtır. Bu yüzden onlar, tüm iyi ve kötü yönleriyle, edebiyat sanatçısının belleğindeki toplumsal birikimlerin izlerini taşırlar (Çelik, 2013: 63). Sosyolojik bir inceleme yaparken eserde geçmekte olan alt metinleri okumak önem arz eder. Bunun sebebi, yazarın edebi eserini oluştururken estetik bir kaygı gütmesiyle, bahsetmek istediği olguyu alt metinlerle, sembollerle ve metaforik yaklaşımlarla okuyucuya sunabileceği olmasıdır.

Psikanaliz veya psikanalitik kuram, Sigmund Freud tarafından geliştirilmiş kuramlar ailesinin genel adıdır. Bu kurama ve Freud'un düşüncesine göre, insanlığın iki adet dürtüsü bulunmaktadır; saldırganlık ve cinsellik. Bu iki dürtü, toplum tarafından hoş karşılanmamaları sebebiyle bilinçaltına itilmekte ve bireyde fark ettirmeksizin bir baskı oluşturmaktadırlar. Bu dürtüler ve baskı durumu, bireyin istemi dışında konuşmasına yol açmasının yanı sıra, bireyin hareketlerini, duygu ve düşüncelerini, özetle neredeyse tüm insanı davranışlarını etkilemektedir. Psikanalizin amacı, bireyin bilinçdışına ulaşarak inceleme yapmak ve bu bağlamda bir sonuca ulaşmaktır. Edebiyatı ise, Freud'un ortaya koymuş olduğu bu yöntem, 20. yüzyıl başlarında edebi bir eleştiri yöntemi haline gelerek önemli bir yer edinmiştir. Bu eleştiri yöntemi, eser üzerinden yazarı incelemek için ya da eserdeki kişileri incelemek için kullanılabilir.

Psikanalitik eleştiriyi kullananlara göre, yazarın eseri, psikanaliz tedavisindeki bir hastanın sözleri gibi ele alınabilir ve o zaman yazarın gizli isteklerini, cinsel eğilimlerini, bilinçaltı dünyasını araştırıp ortaya dökmek için eserini incelemek gerekir. Psikanalizin bu yolda kullanılması eserden hareket ederek yazan açıklayan eleştiri türüne girer ve eser hakkında bize fazla bir şey söylemez. Fakat psikanalize dayanan yöntem yalnız yazarın biyografisi için kullanılmaz, aynı zamanda esere ait özellikleri açıklamaya da yarayabilir (Moran, 2002: 180).

Freud'a göre, yazar yaşamış olduğu sıradan bir olay vasıtasıyla geçmişinde veyahut çocukluğunda yaşamış olduğu bir anıyı anımsar ve yazarın belleği onu bu eski ve yeni unsurları birleştirerek bir öykü yazmaya iter. Yazar, bu öyküyü örtülü şekilde yazarak benliğini gizler, böylece kendi istek ve düşüncelerini edebi olarak üretmiş olduğu karaktere atfeder.

Psikanalitik eleştiri sonucunda ulaşılan anlam diğer tüm anlamlandırmalarına özel bir bağla bağlıdır; çünkü psikanaliz edebi eserin kökeninde bulunan ve zihinsel hayatımız için özel yeri olan bir fantezinin keşfedilmesini sağlar. Bu cinsten fanteziler, bilinçdışı, çocuksu ve duygusal anlamda yüklü oldukları için bunların keşfi ancak psikanaliz yoluyla mümkün olabilir (Cebeci, 2004: 184).

Cebeci'ye göre, yazarın oluşturmakta olduğu eserde kendi içsel çatışmalarını yaşadığı ancak bunları gizleyerek okuyucuya sunduğu çıkarımına ulaşılabilir. Psikanalitik düşünce yaşantının farklı evrelerini birbiriyle kaynaştırmaya yardımcı olur. Geçmiş ve şimdi, uyanıklık ve uyku, düşünce ve duygular, insan ilişkileri ve en özel fanteziler arasında bağlar kurulur (Black & Mitchell, 2012: Önsöz). Böylece, eser ve yazar arasında ilinti kurulması kolaylaşmaktadır. Özetle, psikanalitik eleştiri kuramının amacı, doğrudan yazarı, eserdeki karakterleri ya da eserdeki karakterler ve

olay örgülerinden hareketle yazarı incelemek, ortaya bir neden-sonuç ilişkisi çıkartmak ya da yapılacak olan inceleme türüne göre yazar ile eser arasında makul ve kabul edilebilir bir ilişki kurmaktır.

ŞİZOFRENİ HASTALIĞINA VE AKIL HASTANELERİNE BİR BAKIŞ

Günümüz akıl hastalıklarının tedavi merkezi olan akıl hastaneleri, geçmişten günümüze değişiklik gösterebilir de temel amaçlarını korumaktadırlar. Mental hastalıklardan musdarip olan kişileri iyileştirmeyi ya da yatıştırmayı amaçlayan bu kurumlar, birçok edebi esere de konu olmuşlardır. Sana Gül Bahçesi Vadetmedim adlı eserin de büyük bir kısmı akıl hastanesinde geçmektedir ve olay örgüsü burada kalan şizofreni, depresyon, kişilik bozukluğu gibi hastalıklara sahip insanlar ekseninde gelişmektedir. Eserin ana karakteri olan Deborah şizofrendir. Aynı şekilde eserin yazarının da şizofren olması ve okuyucuya kendi deneyimlerini aktarması, okuyucunun bilincinde bu kavramlara dair net bir imgelem oluşmasını sağlamaktadır. Ancak toplumsal bazda, akıl hastalığına yaklaşım, genel olarak olumsuz olmakla birlikte, çok fazla değişiklik göstermemektedir. Örneğin, bu hastaların saldırgan oldukları ve etraflarına zarar verebilecekleri yaygın olarak düşünülüyor ise toplumdan tecrit edilmiş bir yaşam süreceklerdir. Dolayısıyla tedavi için gelinen adres doğru olsa bile, hastalığa bakış açısı ve tutumlar doğrudan tedaviye uyumu ve hastalığın gidişini etkileyecektir. (Özbaş, Küçük, & Buzlu, 2008: 15). Bu noktada, tedavinin ve topluma karışma sürecinin başarılı olması adına çevrenin yaklaşımı büyük bir önem arz etmektedir. Eserde, Deborah'ın ailesinin dahi durumu kabullenemiyor oluşu, karakterin iyileşme sürecini yadsınamaz şekilde geciktirmiştir.

Akıl hastalığına sahip insanların tekrar topluma karışıp normal bir hayat sürmeleri, coğrafya fark etmeksizin oldukça zordur. Bunun temel nedeni toplum tarafından gerçekleştirilen damgalama, yani stigmatizasyondur. Stigmatizasyon ise bireye ya da gruba yapılan damgalamadır, birey ve grup hakkındaki klişeleri, ön yargıları ve bireye, gruba yönelik ayrımcılığı içerir (Bahar, 2007 akt: Dinç vd, 2019: 10). Olumsuz yargılar yüklenerek gerçekleştirilen bu eylem, bireyin tekrar normal ya da rutin bir hayat sürdürmesini engelleme veyahut geciktirme açısından önemli bir etkiye sahiptirler. Damgalama kişilerarası ilişkilerde ayrımcılık ya da kabul edilmezlik boyutunda yaşanmaktadır. Ayrımcılık toplumdaki kişi ya da grupların diğerlerini damga ve önyargı nedeniyle bazı hak ve menfaatlerden yoksun bırakmasıdır. Böylece damga, bazen en az hastalığın kendisi kadar tehlikeli olmaktadır (Avcil, Bulut, & Sayar, 2016: 177). Bireyin tekrar bir işte çalışması, sosyal ilişkiler geliştirmesi ya da sosyal açıdan diğer eylemleri gerçekleştirmesi kısıtlanarak, toplumsal bir izolasyona sürüklenmesi, tedavi sürecini olumsuz etkilemektedir.

Bu olumsuz yaklaşım diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de benzerlik göstermektedir. Özellikle şizofreni hastası olan kişilerin toplumdan fazlasıyla dışlandıkları bilinmektedir. İnsanların bu şekildeki yaklaşımlarının ana nedeni ise hastalığa dair bilgisizleri ve bu kişilerden zarar göreceklarine inanmalarıdır.

ABD halkının %61'i hastaları etrafı için, %87'si kendileri için tehlikeli bulmakta, %63'ü şizofreni hastalarıyla aralarında belli bir sosyal mesafe olmasını istemektedir. Tehlike algısı ile konmak istenen sosyal mesafe arasında orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Yine aynı araştırmadan elde edilen bulgulara göre (Pescosolido ve ark. 1999), halkın sadece %26'sı şizofreni hastalarının tedavileri hakkında karar verebileceğini, %30'u parasal konularını idare edebileceklerini, %50'ye yakını tedavi için zor kullanılabileceğini, %90'ından fazlası kendileri ya da başkaları için risk oluşturduklarında zorla hastaneye yatırılacaklarını düşünmektedir (Sağduyu, Aker vd, 2001: 100).

Yapılmış olan alıntıda da görüldüğü üzere, eserin geçtiği ve yazarın doğum yeri olan Amerika'da da şizofreni hastalarına bakış açısı oldukça negatif değerler barındırmaktadır. Bu bağlamda, hastanın damgalanması bariz bir gerçektir. Hasta, ne kadar gelişme ve iyileşme gösterirse gösterebilir, tekrardan toplumda tutunması zor olacaktır. Deborah için de durum aynı şekilde nüksetmiştir. Hastaneden çıktıktan sonra bir işe girmek isteyen Deborah, hastalığı nedeniyle birçok engele takılmış ve olumsuz davranışlara maruz kalmıştır.

Eserin geçtiği ve basıldığı 1960'lı yıllarda şizofreni hastalığı için kullanılan tedavi yöntemleri genellikle ilaç bazlıdır. İlaç ve terapi ile iyileştirilmesi amaçlanan hastalar yine de toplumdan tecrit edilerek gözlem altında tutulmaktadırlar. Farmakolojik tedavilerden antipsikotik ilaçlar şizofreni tedavisinin temelini oluştursa da araştırmalar psikososyal yaklaşımların klinik düzelmeyi hızlandırdığını bildirmiştir. Psikososyal yaklaşımlar desteklenmelidir ve ilaç tedavisi ile bütünleştirilmelidir (Summakoglu & Ertugrul, 2018: 43). Deborah da diğer şizofreni hastaları gibi yıllar boyunca akıl hastanesinde tutularak gözlemlenmiştir. Özellikle onunla ilgilenen Dr. Fried ve Deborah arasında geçen konuşmalarda Deborah'ın iyileşme safhaları adım adım okuyucuya sunulmuştur.

Toplumsal yaklaşımın yanı sıra akıl hastaneleri de hasta için önem arz etmektedir. Bu hastaneler, genellikle toplumsal yaşam alanlarından uzak noktalara kurularak hastalar ile toplum arasındaki bağ en aza indirgenmiştir. Ruh ve sinir hastalarının izolasyonu, kronik hastaların hastaneden ayrıldıktan sonra toplum tarafından bir damgalanmaya maruz kalmalarına sebep olmuştur. Hasta, bir kez içinde ne olduğu bilinmeyen hapisane görünümü hastaneye girdiğinde, toplum onu "farklı" kabul etmektedir (Evans, 1978, akt: Akkoyunlu, 2013: 54). Hastanın toplumdan bu şekilde uzak tutulması hem hastada hem de toplumda farkında olmaksızın negatif yargıların oluşmasına neden olmaktadır. Bu

şekilde, toplum ve hasta ayrıştırılmakta, toplum hastayı tehlike olarak görmekte, hasta da toplumu parçası olmadığı ve olamayacağı bir bütün olarak görmektedir. Deborah da aynı şekilde hissederek, toplumun içerisinde kendine bir yer edinememiş, bu nedenle hastaneye bir süre sonra geri dönmüştür. Bu sayede, yine onu kabul edecek insanların arasında olacak ve bir 'yuva'ya kavuşacaktır.

1960'LARDA AMERİKAN AİLE YAPISI

Hiçbir birey içine doğacağı aileyi seçemez. Aile unsuru, bireyin kişiliğini, sosyalizasyon sürecini, adaptasyonunu ve karşısına çıkan sorunlara nasıl yaklaşacağını etkilemektedir. 1950'li ve 60'lı yıllara bakıldığında, kadının yavaş yavaş özel alandan çıkıp kamusal alana da etki etmeye başladığı görülmektedir. Ancak o dönemlerde bu çok yeni bir süreçtir. 1960'lara kadar kadının yerini özel alan yani aile oluştururken, kadının vatandaşlık haklarını kullanmasıyla birlikte kadının yeri içerisine kamusal alan da eklenmiştir. Çünkü öncesinde hemen hemen tüm toplumlarda, aile ile kadın yani kadın ile özel alan özdeş tutulmuştur (Aydın, 2013: 246). Eserin geçtiği ve yayınlandığı dönem de 1960'lara tekabül etmektedir. Deborah'ın aile yapısına bakıldığında en temelde anne, baba ve bir kız kardeşten oluşan çekirdek bir aile yapısı görülmektedir. Anne domestik bir ev hanımı, baba evin otorite yapısı, kız kardeş ise 'unutulan' çocuktur. Bu bağlamda, Deborah'ın ilk hastaneye götürülüşünde dahi baba, kızının aslında bir sorununun olmadığını, gayet sağlıklı olduğunu ve diğer aile üyelerinin Deborah'a hastaymış gibi davranmalarının oldukça yersiz olduğunu düşünmektedir. Oysa, baba bu yaklaşım şekli nedeniyle, çocukluğundan 16 yaşına dek mental sorunlarla boğuşmakta olan Deborah'ın tedavi sürecinin gecikmesine neden olduğunun farkında değildir. Şizofrenili hastalar ailelerini sağlıklı kontrollerin ailelerine göre, daha az birbirine bağlı, başarıya yönelimi düşük ve bağımsız bulmaktadır. Çok sayıda hastane başvurusu olan şizofrenili hastaların ailelerinde çatışma düzeyi yüksektir ve aile ortamı bireylerin kendilerini serbest olarak ifade etmelerine izin vermez (Schnur vd., 1986, akt: Tüzer vd., 2003: 199). Hastane sürecinde de sistematik olarak babasının bu yaklaşımlarına maruz kalan Deborah onunla görüşmeyi reddetmekte, evin annesi olan Esther ise korkması nedeniyle kızıyla olan tüm görüşmelerinin içeriği hakkında babaya yalan söylemektedir. Böylece, babanın aile içindeki düzlemde olumsuz otorite fenomeni oluşturduğu söylenebilmektedir.

Ailede bulunun bir diğer otoriter figür de Esther'in babasıdır. Esther'in babası, Yahudi olması nedeniyle gençlik yıllarında ırkçılığa maruz kaldığını durmaksızın dile getirmektedir, bu nedenle çocuklarının ya da torunlarının aynı şeyleri yaşamamaları için sarfettiği çabaları görmelerini ister. Ailenin reisi olan dede, farkında olmaksızın, ailede kendinden küçük bireylerin, bu düzeni değiştirmelerini beklemektedir. Michael'a göre Amerikan aşırı sağının diğer bir özelliği ırkçılık, Yahudi düşmanlığı, yabancı düşmanlığı ve etnik şovenizmden en az birini kapsayan ırkçı ve etnik unsurdur (Michael, 2003, akt: Kemiksiz, 2021: 465). Buradaki ana sorun şudur; ailenin asıl otoritesi olan dede bunu yaparken, aile kurumunun içindeki diğer bireylere yüklediği sorumluluğun farkında değildir. Özellikle Deborah'a yüklenen iyi olma, zeki olma, zayıf olmama, kendini ezdirmeme gibi toplumsal roller, Deborah'ın içsel dünyasındaki çöküşü iyice tetikleyerek hastalığının ivme kazanmasına sebep olmuştur.

Bireyin kişilik ve benlik oluşturma sürecine aile oldukça etkilidir. Çocuklar başta ana-babaları olmak üzere aile bireylerini gözlerler, onları model alırlar veya taklit ederler. Bu yolla ailenin sahip olduğu kültürel, sosyal ve ahlaki ölçütler, tıpkı ekonomik bir miras gibi kuşaktan kuşağa akarak çocukların davranışlarına transfer edilir. Bu süreçte, aile bireyleri kadar ailenin ilişkide bulunduğu komşu, akraba ve diğer aileler de etkili olur (Baloğlu & Bulut, 2015: 188).

Aile içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan bu aşağılık psikolojisi, önce dedeyi, sonra anneyi ve babayı, en nihayetinde de Deborah ve onun kız kardeşi olan Suzie'yi etkilemiştir. Aile içindeki her bir bireyin ayrı bir psikolojik savaş vermesi de birbirlerini gerçek anlamda görmelerine engel olmuştur.

SANA GÜL BAHÇESİ VADETMEDİM ROMANINDA 'ÖTEKİ' VE 'ÖTEKİLEŞTİRME'

Eserin ana karakterinin duygu durumunu tam olarak özümseyebilmek için öncelikle hastalığın şekillenmesinde rol oynayan ve Deborah'ın duygu durumuna büyük etki eden aile üyelerine değinmek gerekmektedir. Eser, Deborah'ın ailesi ile hastaneye doğru yola çıkmasıyla başlamaktadır. Yolcuğun nereye doğru olduğu bir süre belirtilmese de gergin bir hava olduğu okuyucuya sezdirilmektedir. Annede inkâr, babada ise devamlı bir öz savunma durumu mevcuttur. Bir keresinde, yandaki dikiz aynasında göz göze geldiği genç kıza sordu: "Evlendiğimde budalanın tekiydim –nasıl çocuk yetiştirileceğini, nasıl baba olunacağını bilmeyen, lanet olası genç bir budalaydım– bunu biliyorsun, değil mi?" Savunması yarı saldırı biçimindeydi, ama genç kız ne savunmaya ne de saldırıya hiçbir karşılık vermedi (Greenberg, 2021: 13). Eserin devamında da babada devamlı haklı çıkma çabası, istenmediğini kabul edememe, ailede üstün olma ve ailenin diğer bireyleri ile empati kurmama gibi istekli ya da isteksiz olarak ortaya çıkan davranışlar, bir noktada narsistik kişilik bozukluğunu anımsatmaktadır. Narsistik kişilik bozukluğunun temel kliniksel özellikleri büyüklükçülük, kendine aşırı bağlılık, takdir ve onay elde etmek için ötekinin peşinde koşulmasına rağmen başkalarına yönelik ilgisizlik ve empati yoksunluğudur (Masterson, 2014: 19). Anne ise devamlı

olarak inkâr etmektedir, kızına harika bir hayat verdiklerini, ne istediye yaptıklarını söylemekte ve içten içe ‘bunu hak etmediklerine’ inanmaktadır, keza aynı düşünce baba Jacob Blau’da da bulunmaktadır.

Esther düşüncelerini toparlamaya çalıştı. Deborah’ın tam anlamıyla iyileşmesini düşünmek için henüz çok erkendi; asıl sorun başka bir şeydi. “Bakın –bütün bu günler boyunca... bütün bu günler boyunca, böyle bir şeyin nasıl ve neden olabileceğini düşünüp durduk. Kızımız o kadar çok seviliyordu ki! Böyle hastalıklara insanın geçmişinin ve çocukluğunun yol açtığını söylüyorlar bana. Onun için, bütün bu günler boyunca hep geçmişi düşündük. Ben düşündüm, Jacob düşündü, bütün aile geçmişi inceleyip düşündü, ama sonuçta hiçbir neden bulamadık. Nedensiz bir şey bu anlıyor musunuz ve onun için de çok korkunç.” (Greenberg, 2021: 40).

Her iki ebeveyn de kızlarına barınma, eğitim ve sevgi sağlamıştır. Bu nedenle onlara göre, kızın hastalanması ya da en azından bu hastalığın onlardan kaynaklanması olanaksızdır. Yıllar boyunca Deborah’ın bir sorunu olduğunu içten içe bilmelerine rağmen, genç kızın hastalığına dair verdiği her ipucunu görmezden gelmişlerdir. Ancak bu görmezden gelme durumu, Deborah’ın bileklerini keserek banyo zemininde bıraktığı yarım fincanlık kan gölü ile son bulmuştur. Ailede Deborah üzerinde tesiri olan bir diğer önemli etken ise ailenin en büyük üyesi olan Esther’in babasıdır. Letonyalı, Yahudi, bir ayağı sakat ve göçmen olan dede, gençlik yıllarında Amerika’ya göç etmiştir. Burada, o güne dek hayranlık duyduğu ancak örselenerek dışında tutulduğu yaşam tarzına ulaşmayı amaçlamıştır. Servet edindiğinde yaptığı ilk şey iyi bir muhitte büyük bir ev almak ve kızı Esther’e o dönemde moda olan arp ve Fransızca dersleri aldirmek olmuştur. Ne var ki tüm bunlar içten içe özlem duyduğu ve içinde bir yer edinmek istediği o yaşamı elde etmesine yeterli olmamıştır. Bir noktada tüm bunların yetersiz kalacağını kabullenen dede, bu hayali ancak ve ancak çocuklarının ya da torunlarının yaşayacağını kabullenmiştir. Esther Deborah’ı doğurduğunda ise, evde bir bayram havası yaşanmıştır. Ve Esther’in kızı sarışın olmuştur; eşsiz, etkileyici, olağanüstü, açık tenli, sarışın bir çocuk. Kızı, Esther’i gizli yalıtılmışlığından kurtarmıştı. Babası için de, çoktan ölüp gitmiş bir köy soylusuyla onun açık tenli kızlarına nihayet verebildiği bir karşılık olmuştur. Bu kız ağırlığına altın edecekti (Greenberg, 2021: 42). Deborah ipek elbiseler, zamanında prensesler için hazırlanan başlıklar giydirilerek büyütülmüş, bir de Alman bir dadı tutulmuştur. Alman dadı tutarak, dede kendince tüm geçmişinden ve o geçmişte kısıp kalmış, peşini bırakmayan tüm hayaletlerinden intikam aldığını düşünmüştür. Devamlı olarak bu yalıtılmışlığı, yalnızlığı inkâr eden dede, içten içe oldukça mutsuzdur ve bu mutsuzluğu bir kuşaktan diğerine aktarmaktadır. Nietzsche’nin güçsüz, ezilmişlikten yani edilgin bir varoluş tarzından kaynaklanan “mutluluğa” tahammülü yoktur. Böylesi bir huzur birikmiş bir zehri, kangrene dönüşmüş bir yarayı gizler adeta. Hincin etkisinin yalıtılamayacağını, farkına varıldığı bilinçli anlarla sınırlandırılmayacağını düşünmektedir (Çiftçi, 2016: 103). Tüm bu çabaya rağmen ne kendisi ne çocukları ne de torunları aslında toplumda bir yer edinmeyi başaramamışlardır. Bu nedenle dedenin içindeki o sinir harbi, mutsuzluk ve yalnızlık duygusu asla dinmemiştir.

Çocukluğundan ergenlik yıllarına dek aile boyunca aktarılmış olan ‘mükemmel olma’ baskısı ile büyüyen Deborah, hissettiği yalnızlık duygusunu kimseyle paylaşamamıştır. Yıllar boyunca kendisi de ırkçılığa uğramış, arkadaş edinmemiş, ailesine ise bu durumdan söz etmesi mümkün olmamıştır. Tamamen toplumdaki izole şekilde yaşayan genç kız, sonunda hastalığının da getirisiyle kendi bilincinde sahte bir dünya yaratıp orada yaşamaya başlamıştır. Başlangıçta, sadece kötü zamanlarında Yr Krallığı adındaki bu sahte dünyaya saklanan Deborah, zamanla buradaki düzmece karakterler tarafından ele geçirilmiş, mental ve duygusal tüm karar ile yargı sistemini de onların eline teslim ederek, son sığınağını kaybetmiştir. Hem distopik hem de ütöpik örüntüler bulunduran bu krallık, Deborah’ın yaşam düzlemine göre değişiklik göstermektedir. Eğer iyi bir şeyler yaşıyorsa Koro5 tarafından takdir görmekte, kötü şeylerle başa çıkmaya çalışıyorsa Sansür6 tarafından susturulmakta ya da cezalandırılmaktadır. O gece bütün Büyük Koro, Aradünya’ya üşüşmüştü: Yr’nin tanrılarıyla şeytanları ve Yeryüzü’nün hayaletleriydi bunlar. Ve bunlar, Deborah’ın konuşmalarıyla davranışlarının arasında durup Yr’nin varlığına ilişkin gizli açığa çıkmaması için krallıklarının üzerinde bir Sansür oluşturmuşlardı (Greenberg, 2021: 26). Buradaki iyilik-kötülük algısı da yine koroya göre şekillenmektedir. Örneğin, sosyal hayata karışmak kötü, tek başına kalmak iyidir. Deborah’ın günlük hayatına bu denli müdahale edilmesi, genç kızın tekrardan dünyaya karışıp normalleşme sürecini bir hayli geciktirmiştir. Deborah, bu suni krallığı hayal dünyasında oluşturmuştur ancak bunun nedeni o yaşına dek toplum tarafından ona dayatılan yaşam biçimleridir. Dünyaya ‘pis bir Yahudi’ ve ‘kadın’ olarak gelmiştir. Deborah, yaş ilerledikçe ‘deli’ ya da ‘çirkin’ olmuştur. Toplumsal normları karşılayamamaktadır, böylece dış dünyadan başlangıçta istemli, sonrasında ise istemsiz olarak soyutlanmıştır.

Dışlanmışlık hissi Deborah hastaneye yattıktan ve hastaneden çıktıktan sonra da devam etmiştir. Öncelikle hastanede kalırken işi hastalara bakım vermek olan hemşireler ve görevliler tarafından dışlanmış, toplumun çürük parçası olarak görülmüştür. Hemşireler zaman zaman ona sadece ‘deli’ olduğu için öfke duymuş, bazense ondan korkmuşlardır. Bu sözleriyle, orada olmayan kişinin bu güzel hemşire değil, bu çirkin hasta olduğunu söylemek istemişti. Gelgelelim bu

⁵ Yr Krallığındaki tanrı ve şeytanlardan oluşan ‘iyicil’ güç.

⁶ Yr Krallığındaki tanrı ve şeytanlardan oluşan yargı mekanizması.

yanlış-oluşturulmuş sözcükler yalnızca korku içindeki öğrencinin daha büyük bir ürküye kapılmasına yol açmıştı. Ve Deborah, kendisiyle “insan” denen tür arasındaki aşılmaz uzaklığı bir kez daha ayırsamıştı (Greenberg, 2021: 115). İyileşmek için geldiği hastanede de hastanenin toplumu tarafından dışlanan Deborah, alıntıda da görüldüğü üzere devamlı olarak ne dışarıya ne içeriye, dolayısıyla sadece bir hiçliğe ait olduğunu ayırsamıştır. Bu noktada, hastaların bakım verenlerinin de hastalığın etimolojisi hakkında bilgi sahibi olmaları, kendi bireysel tutumlarını ve önyargılarını geride bırakmaları gerekmektedir. Hem Türkiye hem de diğer dünya ülkelerinde yapılan araştırmalara göre; sağlık çalışanlarının, özellikle psikiyatri hemşirelerinin hastalara karşı olumsuz tutumu, hastanın iyileşme sürecini büyük ölçüde geciktirmektedir. Taşkın ve meslektaşlarının 2003 yılında yaptıkları bir araştırmaya göre; araştırmaya katılan öğrencilerin şizofreni tanısı konmuş hastalar ile bireysel temas kurma konusunda isteksiz ve hatta bu hastalıklar için eğitim almamış olan halktan daha fazla reddedici ve dışlayıcı bir tutuma sahip oldukları görülmüş, eğitim ve alıştırma amacıyla yapılan psikiyatri stajının, şizofreni için daha olumlu bir tutum sağlamadığı görülmüştür (Taşkın vd., 2003). Deborah, hastanede kaldığı süreç boyunca maruz kaldığı kötü muamelelere rağmen hastaneden dış dünyaya tekrar adım attığında yeniden hayata tutunmak ve toplumun işlev gösteren bir parçası olmak için uğraşmıştır. Öncelikle bir ev tutmuş, sosyal aktivitelerde yer almaya başlamış ve bir iş arayışına girmiştir. Oysa, Deborah’ın fiziksel olarak gösterdiği ve gerçekleştirdiği bu eylemler, onu ruhsal açıdan bir türlü doyuma ulaştıramamıştır. Evet, Deborah hastaneden çıkmıştır, tedavisi ayakta devam etmektedir ve artık halk ile iç içedir, ancak üzerindeki ‘deli’ damgası hala ilk günkü tazeliğini korumaktadır. Toplum için hala kötüyü, ötekiyi ve toplum için olmasının yanı sıra kendisi için de olumsuz değerleri temsil etmektedir. Açık açık onun hala ‘deli’ olduğunu kimse dillendirememektedir ama herkes onunla iletişim kurmaktan köşe bucak kaçınmaktadır. Ne ailesinin yanında, ne onunla aynı sorunları yaşayan insanların ve ona bakmakla yükümlü olanların olduğu hastanede, ne de kendi başına kurmaya çalıştığı bu hayatta Deborah için küçükte olsa bir yer ayrılmamıştır. Ayrıca Yr Krallığı hala Anterrabae7 öncülüğünde genç kızın normalleşme serüvenine günbegün müdahale etmektedir.

Deborah kilisedeki koro çalışmalarına, lisedeki dikiş kursuna, hatta bir gençlik gezi kulübüne (Tek Gel Çok Gel) katıldığı halde, öylesine gidip geliyor, yalnızca birileriyle bir dikiş makinasını, bir dua kitabını, bir haritayı paylaşıyor ve “iyi akşamlar” ile “iyi geceler” sözcüklerini duyuyordu, o kadar. Herkes ona çok kibar davranıyordu, o da herkese çok kibar davranıyordu, ama hepsi de yaşamlarıyla onun arasına bir duvar çekmişti (Greenberg, 2021: 258-259).

Hastaneden ikinci çıkışında ise Deborah hayata tutunmayı başarır, bunun ilk nedeni Yr Krallığından artık vazgeçmiş olmasıdır, ikinci nedeni ise Deborah’ın toplumun tüm dayatmalarına karşın kendisini artık ötekileştirmemesidir. Hastanede geçirdiği o ara dönemde okulunu da bitirerek dış dünyaya kendisini iyice hazırlamıştır.

Deborah’ın iyileşme sürecinde en önemli etkenlerden biri ise Dr. Fried olmuştur. Deborah’ın tüm hastalık sürecini yakından takip eden doktor, yavaş yavaş onun kendisine açılmasını sağlamış ve dış dünya ile kurduğu bir bağlantı olmuştur. Acele etmeksizin, yavaşça hastasının yıllardır yaşamakta olduğu iç dünyaya inen Dr. Fried, Deborah’ın onunla Yr Krallığını dahi paylaşmasını sağlamıştır. Bu görüşmeler, okuyucunun Deborah’ın iç dünyasını keşfetmesi için de önemli bir araç olmuştur. Ayrıca, Dr. Fried isimli kurgusal karakter, Greenberg’in hastanede yattığı dönemden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bununla birlikte, Rockville’deki Chestnut Lodge akıl hastanesinde Greenberg’in kendi analisti Frieda Fromm-Reichmann’a dayanan psikiyatr Dr Fried’in yardımıyla genç kadının şizofreninin nedeni ortaya çıkarıldı (Marovitz, 2002: 82). Dr. Fried ve Deborah’ın yaptıkları seanslarda okuyucuya aktarılan en dikkat çeken olgulardan biri ‘tümör’dür.

Bahsedilen tümör, Deborah 5 yaşındayken üretrasında ortaya çıkmış bu nedenle iki kere ameliyat olmak mecburiyetinde kalmıştır. Ameliyatla alındıktan sonra tümör fiziksel varlığını sürdürmese de Deborah için yaşadığı sıkıntı ve acıların sembolü haline gelmiş, zor zamanlar geçirdiği süreçlerde fiziki bir ağrıya sebep olmuştur. Deborah, tümörün ilk ortaya çıktığı zamanlarda, sanki bu onun suçuymuş gibi, ona bakmakta olan dadısı, doktorlar ve hemşireler tarafından aşağılanmıştır. Ama sonra, bu altından yapılmış oyuncak bebeklerinin kusurlu olduğunu keşfetmişlerdi. Güzel kokular sürülen, özenle bakılan bu küçük kızın içinde bir tümör büyüyordu, ilk belirti, utanç verici bir idrar kaçırma olayıydı; dadı haklı olarak nasıl da küplere binmişti! (Greenberg, 2021: 43). Bu nedenle tümör genç kız için utancının kaynağı haline gelmiştir, ancak zamanla, Dr. Fried ile yapılan görüşmeler sonucunda hem tümör hem de suni krallık yavaş yavaş yok olup gitmiş, genç kız yavaşça sağlığına kavuşmaya başlayarak toplumda yer edinmeye başlamıştır.

SONUÇ

Ötekileştirme ve öteki kavramları, insanlığın var olduğu ilk günden bugüne dek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Toplumun, dönemin ve çağın değişmesi ile öteki olarak adlandırılan da değişmiştir. Buna karşın biz’ dışında kalan her olgunun ‘öteki’ olarak görülmesi değişiklik göstermemiştir. Bu çalışmada incelenmiş olan Joanne Greenberg’in Sana Gül Bahçesi Vadedmedim adlı eserinde, yazar kendi ötekileştirilme hikayesini anlatmıştır. Toplumu ve kutsal

⁷ Yr Krallığında yaşayan, alev saçlı, devamlı bir karanlıkta düşmekte olan Tanrı. Aynı zamanda Deborah’ın içindeki onay mekanizmasının sembolü.

olarak değerlendirilen aile kurumunu her açıdan ele alarak eleştiren eser, yabancılaşmanın ve baskının beraberinde getirdiği iletişimsizliği anlatmasının yanı sıra etnik kökenleri, cinsiyetleri veya zihinsel/bedensel hastalıkları nedeniyle ezilenlerin sorunlarını ele almış ve herkesin bildiği ama kimsenin bahsetmediği gerçekleri de gözler önüne sermiştir. Yıllar boyunca akıl hastalığından, ırkıdan ve toplumsal cinsiyet normlarından dolayı öteki olarak görülen Greenberg, yaşamak zorunda bırakıldığı deneyimleri okuyucuya ‘öteki’nin gözünden anlatmıştır. Greenberg eser boyunca, okuyucuya, onlardan olmayanın, yani ‘öteki’nin de duyguları ve düşünceleri olan kanlı canlı bir insan olduğunu anımsatmıştır.

Zamansal uzam ile kalıpyargıların değişime uğraması normaldir, ama bu değişim bir anda gerçekleşemez. İmgelerin oluşması için nasıl uzun bir süreç gerekiyorsa, değişimleri ya da yok olmaları için de uzun bir sürece gereksinim duyulmaktadır. Eserde yoğun olarak işlenen akıl hastası, Yahudi ve kadın imgeleri de birçok toplumda neredeyse her dönem tabu olarak görülmüşlerdir. Bu bağlamda, Greenberg yıllar boyunca ötekileştirilmiştir. Eserini yayınladığında eşi, oğlu ve bulunduğu çevre tarafından da ötekileştirilmekten çekinen Greenberg, eserini kendi adıyla yayınlamamıştır. Uzun süre kimliğini gizleyen Greenberg, bir noktada yıllar boyunca ona işlenen gizlenme içgüdüsünden sıyrılıp, ‘öteki’nin hikayesini anlattığı bu eseri kendi adı ile yayınlamaya başlamış ve eserde anlatılanların aslında kurgulaştığı hayat hikayesi olduğunu beyan etmiştir. Otobiyografik olarak literatürde yerini alan eserdeki ana karakter ve yazar aynı kişidir; doğum yılları, hastaneye gidiş tarihleri, yaşadıkları deneyimler, ırkları ve ötekileştirilme hikayeleri özdeştir ve okuyucuya da bu şekilde aktarılmıştır. Bu bağlamda, eserde Greenberg’i temsil eden karakter Deborah’ın iyileşmesi süreci de benzerlik göstermektedir, saklandığı suni krallıktan çıkmaya karar veren karakter, her halükârda toplum tarafından ‘öteki’ olarak görüleceğini kabul etmiş ve daha fazla saklanmamaya karar vermiştir. Hem kurgusal karakter hem de Joanne Greenberg için, değişim ve iyileşim başlangıcı, toplum tarafından dayatılan ötekileştirmenin, bireyin kendi içinde kırılması ile başlamıştır.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. (Ed.) (2019). *Sistemik Aile Sosyolojisi, Çizgi Kitabevi, Konya.*
- Avcil, C.; Bulut, H. & Sayar, G. H. (2016). “Psikiyatrik Hastalıklar ve Damgalama”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (0)2:175-202.*
- Aytaç, G. (2013). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, Say Yayınları, İstanbul.*
- Bahar, A. (2007). *Şizofreni ve Damgalama. Fırsat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(4):101-110.* Akt: Dinç, M.; Şimşek G.M., Işık, A. & Ögel, K. (2019). “Yedam Drug Dependence Stygmatisation Scale”, *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 1(Özel Sayı 1):9-11.*
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji, Usak Yayınları, Ankara.*
- Baloğlu, N. & Bulut, M. B. (2015). “Aile Liderliği”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 6(18):185-197.*
- Black, M. J. & Mitchell, S. A. (2012). *Freud ve Sonrası: Modern Psikanalitik Düşüncenin Tarihi (Çev.: Ayhan Eyrilmez), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.*
- Bölükmeşe, E. & Erçin, M. (2021). “Shakespeare’in “Fırtına” Eserinde Sömürgecilik Bağlamında “Ben/Biz” Ve “Öteki””, *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences, 7(37):217-226.*
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı, İthaki Yayınları, İstanbul.*
- Çelik, E. (2013). “Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır: Edebiyat ve Sosyoloji İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 104(738):59-64.*
- Çiftçi, E. (2016). “Nietzsche’nin Hıncı Çözümlemesi ve Hümanist Psikoterapi”, *Beytulhikme An International Journal of Philosophy, 6(1), 99-113.*
- Evans, D. M., (1978). *Alienation, Mental Illness and the Partitioning of Space.* Akt: Akkoyunlu, B. (2013). “Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastaneleri Tasarımında Hasta, Toplum ve Hastane İlişkilerinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*
- Greenberg, J. (2021). *Sana Gül Bahçesi Vadetmedim (Çev.:Nesrin Kasap), Metis Yayınları, İstanbul.*
- Marovitz, S. E. (2002). “The Interplay of Faith, Fun, and Justice in Joanne Greenberg's Fiction”, *Studies in American Jewish Literature, 21(0):81-93.*
- Masterson, J. F. (2014). *The Narcissistic and Borderline Disorders an Integrated Developmental Approach, Brunner-Routledge, New York.*

- Michael, G. (2012). *Lone Wolf Terror And The Rise of Leaderless Resistance*, Vanderbilt University Press, Nashville. Akt: Kemiksiz, N. N. (2021). "Amerika'da Aşırı; Sağ Şiddet ve Terörizm", *Tesam Akademi Dergisi*, 8(2):459-487.
- Moran, B. (2002). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Nahya, Z. N. (2011). "İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar", *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1):27-38.
- Özbaş, D.; Küçük, L. & Buzlu, S. (2008). "Ruhsal Bozukluğu Olan Bireye Sahip Ailelerin Hastalığa Karşı Tutumları", *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 21(1-4):14-23.
- Sağduyu, A.; Aker, T., Özmen, E., Ögel, K. & Tamar, D. (2001). "Halkın Şizofreniye Bakışı ve Yaklaşımı Üzerine Bir Epidemiyolojik Araştırma", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(2):99-110.
- Schnur D. B.; Friedman S., Dorman M., Redford, H. R. & Kesselman, M. (1986). "Assessing the Family Environment of Schizophrenic Patients with Multiple Hospital Admissions", *Hosp Community Psychiatry*, 37(3): 249-252. Akt: Tüzer, V.; Zincir, S., Başterzi, A.D., Aydemir, Ç., Kısa, C. & Göka, E. (2003). "Şizofreni Hastalarında Aile Ortamı ve Duygu Dışavurumunun Değerlendirilmesi", *Klinik Psikiyatri*, 6(4):198-203.
- Selçuk, S. S. (2012). "Postmodern Dönemde Farklılığın Kutsanması ve Toplumun Parçacıllaştırılması: "Öteki" ve "Ötekileştirme"', *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2):78-99.
- Sherman, G. B. (2009). "A Conversation with Joanne Greenberg", *Studies in American Jewish Literature*, 28(0):80-101.
- Summakoğlu, D., & Ertuğrul, B. (2018). "Şizofreni Ve Tedavisi", *Lectio Scientific Journal of Health and Natural Sciences*, 2(1):43-61.
- Taşkın, E. O.; Sen, F. S., Aydemir, Ö., Demet, M. M., Özmen, E. & İcelli, İ. (2003). "Public Attitudes to Schizophrenia in Rural Turkey", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38(10):586-592.
- Tiken, S. (2009). "Fakir Bayburt'un Yılanların Öcü Adlı Romanına Oluşumsal Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1):43-56.
- Ulağlı, S. (2018). "Öteki"nin Bilimine Giriş, *Motto Yayınları*, İstanbul.